

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

בפני כב' השופט פליקס גורודצקי

מבקש

פלוני

ע"י ב"כ עוה"ד מורדוך ואח'

נגד

משיבה

פלונית

ע"י ב"כ עוה"ד קרני שלו

פסק דין

לפניי בקשה לתיקון צוואה תוך ביטול הוראות המעניקות למשיבה סך של 200,000 ₪.

רקע עובדתי רלוונטי

1. המבקש הוא אחד מחמשת ילדיו של המנוח מר ז.ש. ז"ל (להלן: "המנוח").

2. המשיבה היא אלמנת המנוח. המשיבה והמנוח נישאו ז"ז כדמו"י ביום 24.03.2004 והם התגוררו יחד עד לפטירת המנוח.

3. המנוח הותיר צוואה מיום 10.04.2018 (להלן: "הצוואה").

4. במסגרת הצוואה הוריש המנוח למשיבה, מחלקו בזכויותיו בדירה המצויה ברח' *** ב*** (להלן: "הדירה") סך של 200,000 ₪ והוא קבע כי סך זה ישולם מכספי מכר הדירה. עוד קבע המנוח כי ככל שהמשיבה תחפוץ להישאר בדירה, המשיבה תידרש לשלם מחצית משווי הדירה בניכוי הסך של 200,000 ₪.

5. יתר העיזבון הוריש המנוח לילדיו.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

6. בסעיף 12 לצוואה קבע המנוח כדלהלן:

"צוואתי זו הינה היחידה והבלעדית וזהו רצוני המוחלט, ואם איזה שהוא יורש מיורשי יערער ו/או יתבע בין בערכאות ובין ע"י בוררות לבטל את עשיית צוואה זו הוא ינושל מעיזבוני וחלקו יחולק שווה בשווה בין יתר יורשיי" (להלן: "תניית הסילוקין").

7. לאחר פטירת המנוח הצוואה הוגשה לקיום על ידי המבקש והמשיבה הגישה התנגדות לצוואה (להלן: "ההתנגדות") במסגרת ת"ע *** (להלן: "הליך ההתנגדות").

8. ההתנגדות התבססה על שלוש עילות כדלהלן: חוסר כשירות של המנוח ס' 37-8 להתנגדות, זיוף הצוואה ס' 29 להתנגדות והשפעה בלתי הוגנת ס' 46-38 להתנגדות.

9. במסגרת הליך ההתנגדות מונה מומחה בהסכמת הצדדים – פרופ' *** (להלן: "המומחה") אשר נתבקש להגיש חוות דעת בשאלת כשירות המנוח לערוך את הצוואה.

10. המומחה הגיש את חוות דעתו (להלן: "חוות הדעת") ובמסגרתה קבע, בין היתר, כי "למיטב שיפטי המקצועי הסבירות שהמנוח היה כשיר לערוך צוואה גבוהה מהסבירות שהיה בלתי כשיר".

11. הליך ההתנגדות נקבע להוכחות ליום 27.6.2021 וערב הדיון הגישה המשיבה בקשה להפסקת תובענה ולביטול הדיון.

עיקר טענות המבקש

12. לנוכח הגשת ההתנגדות ותניית הסילוקין, יש להורות על ביטול הענקה למשיבה בהתאם להוראות הצוואה.

13. ההתנגדות הוגשה בחוסר תום לב, תוך ניסיון לגזול מיורשיי המנוח מחצית העיזבון.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

14. להתנגדות לא היה כל בסיס עובדתי והיא נועדה להאריך את ההליך, לסרבל אותו, להלך אימים על המבקש ואחיו בניסיון לסחוט חלקים מהעזבון.

עיקר טענות המשיבה

15. המשיבה סברה באמת ובתמים כי הצוואה נעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית.

16. המנוח היה חולה מאוד, תשוש פיזית, נפשית ושכלית והיה חשש כי היה נתון בעת החתימה על הצוואה להשפעה בלתי הוגנת בהיותו לא כשיר.

17. מתוך הסיכום בחוות הדעת ניתן לראות כי המנוח סבל ממחלות שונות שחלקן יכולות לגרום לשינויים בתפקוד הקוגניטיבי ויש התייחסות לכך במסמכים הרפואיים שנמסרו למומחה.

18. ההתנגדות הוגשה בתום לב מתוך ידיעה שהמנוח היה חולה ומבולבל והיה נתון להשפעה על ידי ילדיו.

19. הצוואה על סעיפיה הותירה את המשיבה בהלם מוחלט.

20. תניית הסילוקין נוגדת את תקנת הציבור.

21. לא יינתן לתניית הסילוקין תוקף, מקום בו יורש מעלה בתום לב טענות התנגדות סבירות.

22. הבקשה להפסקת התובענה הוגשה סמוך לדיון ההוכחות בשל גרירת הרגליים של ילדי המנוח.

עמדת ב"כ היועמ"ש

23. ע"י ב"כ היועמ"ש הוגשה הודעה על כוונה שלא להתערב בהליכים הנוגעים לבקשה.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

המתווה הדיוני

24. בהחלטה מיום 12.10.2021 הוצע לצדדים להכריע בבקשה בהתאם לתקנה 50 (4) לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט – 2018, דהיינו על יסוד כתבי הטענות והנספחים. הצדדים לא הגישו התנגדות להצעה ולא התקיים דיון בהליך זה.

דיון והכרעה

25. לאחר עיון במלוא התשתית הראייתית הגעתי למסקנה כי דין הבקשה להתקבל.

26. שני הצדדים הפנו לע"א 245/85 יהודית אנגלמן נ' מרטה קליין פ"ד מג(1) 772 וכל צד ביקש ליתן פרשנות אחרת לפסק דין זה, אשר יצא תחת ידו של בית המשפט העליון.

27. בתמצית ייאמר כי שופטי ההרכב החליטו פה אחד כי תניית סילוקין כשלעצמה איננה בטלה מאליה. על כן, אם יורש על פי צוואה מתנגד לקיום הצוואה בטענות סרק ושלא בתום לב, יש מקום לקיים את האמור בתניה. מנגד, אין ליתן לתניה תוקף, מקום בו ההתנגדות מבוססת על עילה סבירה ומוגשת בתום לב.

28. כב' השופט ברק (כתוארו דאז) הצביע על השיקולים שיש להביא בחשבון בעת בירור בקשה לאכיפת תניית סילוקין כדלהלן:

ימה הם השיקולים השונים, שיש לקחתם בחשבון לעניין בחינת תוקפה של תניית הסילוקין? מחד גיסא, יש להצביע על מערכת השיקולים הבאה, התומכת במתן תוקף לתניית הסילוקין: ראשית הגשמת העיקרון של כיבוד רצון המצווה. זוהי מדיניות משפטית ראויה שיש להגשימה. היא עוברת כחוט השני בדיני הירושה. היא משמשת קו מנחה לפירושן של הוראות שונות בחוק הירושה (ראה: ע"א 201/74 [10], בעמ' 206; ע"א 869/75 [11], בעמ' 102; ד"נ 40/80 [12]). מכוחה יש ליתן תוקף לתניית הסילוקין, המשקפת את רצונו של המצווה. שנית, באמצעות תניית הסילוקין מגוון הנפטר על אינטרסים היקרים לו, כגון: שלום המשפחה, שמו הטוב וכיוצא בהם עניינים, עליהם סוכך המצווה באמצעותה של אותה תניה. זהו אינטרס חברתי להעמיד לרשות הנפטר אמצעי הגנה אלה (ראה *trust company v. Weed*(1958) [18]301, at commerce).

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

שלישית, עידוד פשרה בין היורשים. זהו אינטרס ציבורי, שעניינים שניתן להסדירם מחוץ
לכותלי בית המשפט יוסדרו מחוץ לכתליו. תניית הסילוקין תורמת לכיוון רצוי זה;
רביעית, זהו אינטרס חברתי, כי היורשים על-פי צוואה - שהינם לרוב משפחתו הקרובה
של הנפטר - יסדירו את ענייניהם בהסכמה ובהבנה. אין זה רצוי, מבחינתה של המשפחה,
כי ענייניה הפרטיים ייחשפו בהתדיינות סביב תוקף צוואה בבתי המשפט. תניית
הסילוקין שומרת על הפרטיות של התא המשפחתי (ראה [19] *smithsonian* (1898)
institution v. Meech).

מאידך גיסא, ניתן להצביע על מערכת נוגדת של שיקולים, שיש בהם כדי להצדיק את
בטלותה של תניית הסילוקין. ראשית, תניית הסילוקין - על-פי עצם מהותה - תרתיע
מתנגדים מלפנות לבית המשפט. כתוצאה מכך, עשוי להינתן תוקף לצוואה, שאינה
משקפת כלל את רצונו של המצווה. טול מקרה, שבו הוראה בצוואה נעשתה מחמת אונס,
איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית. הוראת צוואה שכזו אין חוק הירושה
רוצה בקיומה. הוראה כזו בטלה היא (סעיף 30(א) לחוק הירושה). אין היא משקפת את
רצונו האמיתי של המצווה. מדיניות ציבורית נאותה צריכה לאפשר העלתן של טענות
כגון אלה דווקא מטעמים של כיבוד רצון המצווה. והנה, תניית הסילוקין תרתיע רבים
מלהתנגד לצוואה בטענות כגון אלה, שכן אין לדעת מראש אם הטענה תצליח אם לאו.
לאור החשש של כישלון הטענה עשוי יורש שלא לפנות לבית המשפט, ובכך ליתן תוקף
לצוואה, שאילו פנה בגינה, הייתה טענתו מצליחה, ובביטול הצוואה ולא בקיומה היה
נותן ביטוי לרצון המצווה; שנית, תניית הסילוקין "קונסט" את הפונה לבית המשפט.
אכן, היא מכונה במשפט הצרפתי "תניית קנס" (*clause penal*). היא נופלת לקבוצת
התניות החוסמות, הלכה למעשה, את הנגישות לבית המשפט. תניות כאלה נוגדות הן
את טובת הציבור (ראה *at [20], 1006 (1925) in re keenan's will*). באין דיין אין דין,
ושלטון החוק נפגם; שלישית, מתן תוקף לתניית הסילוקין עשוי לעודד מעשים בלתי
חוקיים: מתנגד פוטנציאלי תסלב עשוי לחשוש מחשיפת אי החוקיות, בשל חששו כי אם
טענתו תידחה, יסולק מהירושה. בכך ניתנת חסינות דה-פקטו למבצעי תרמיות למיניהם.
אך טבעי הוא, כי פלוני, המפעיל השפעה בלתי הוגנת על המצווה לעניין תוכן הצוואה,
ישפיע עליו גם לכלול תניית סילוקין, ובכך לחסות בצל הגנתה (ראה *at [21] 133, (1945) in re cocklin's estate*).

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

מהו הפתרון להתנגשות זו בין הערכים, האינטרסים והעקרונות, הבאים לידי ביטוי
בבחינת תוקפה של תניית הסילוקין? עקרונית, ניתן לחשוב על שלושה פתרונות אפשריים.
האחד, מתן תוקף בלתי מסויג לתניית הסילוקין. על-פי גישה זו, יד השיקולים התומכים
בה על העליונה, ויש להכיר בה ללא כל סייג. השני, בטלות מוחלטת של התניה בהיותה
נוגדת לתקנת הציבור. על-פי גישה זו, יד השיקולים השוללים את התניה על העליונה,
ויש לעוקרה מן השורש. השלישי, מתן תוקף לתניה בתנאים מסוימים ושלייתה בתנאים
אחרים. על-פי גישה זו, יש מן התבונה והאמת בכל אחד ממערכות השיקולים הנוגדים,
ועל-כן צריך הפתרון להימצא באיזון ביניהם. אכן, זהו הפתרון שנמצא במשפט האנגלי,
האמריקני, והגרמני. בכל אחד מאלה אין נוקטים עמדות קיצוניות, אלא מבטלים את
התניה או נותנים לה תוקף, כאשר נקודת המוצא משתנה משיטה לשיטה, והן נבדלות זו
מזו במשקל שהן נותנות לשיקולים השונים - בהתקיים תנאים מסוימים. ראה: *Th ed.,*
174halsbury, supra, w.j. williams, the law relating to wills ;(by 6,london
1987,validity and enforceability of provision of will or c.h. sherrin)at; 360- 359
and others" , bgb, munchener trust instrument for forfeiture or reduction of
th . 4A.l.r 23" contesting beneficiary 733, at(1983)share of annotation; 369
.kommentar (1982,munchen)6band

כל אחד משלושת הפתרונות הנזכרים מקובל הוא במשפט ההשוואתי: מהי הדרך אשר
עלינו לבחור בה? משפט משווה אינו מחייב. זהו הכלל. הוא בוודאי תופס בסוגיה של
"תקנת הציבור", החייבת לשקף את האופי הלאומי של השיטה. עם זאת, משפט משווה
מהווה ראי, אשר באמצעותו יכול הפרשן להסתכל ביתר עומק על שיטתו שלו. מתוך
הסתכלות כפולה זו - עלינו מתוכנו ועלינו מבחוץ - הגעתי לכלל מסקנה, כי הפתרון הראוי
הוא פתרון הביניים.

אכן, תניית הסילוקין כשלעצמה אינה בטלה מאליה. יש ליתן לה תוקף מכוח הטעמים
התומכים בה. על-כן, אם יורש על-פי צוואה מתנגד לקיומה בטענות סרק - טענה שיש
בה "משום, בחינת עקימת הכתוב, בחינת קראו ליום לילה וללילה יום" (בלשונו של
השופט חשין בבג"צ 1/50, [13]2, בעמ' 70) - ושלא בתום-לב, יש מקום לקיים את האמור
בתניה. במצב דברים זה, יד השיקולים התומכים בתוקף התניה הוא על העליונה. עם
זאת, אין ליתן לה תוקף - מכוח הטעמים השוללים אותה - מקום שההתנגדות מבוססת
על עילה סבירה ובתום-לב. גישה זו לתניית הסילוקין מקיימת איזון ראוי בין השיקולים

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

הנוגדים השונים. היא מרתיעה יורש מהעלות טענות סרק ושלא בתום-לב. גישה זו לתניית הסילוקין מקיימת איזון ראוי בין השיקולים הנוגדים השונים. היא מרתיעה יורש מלהעלות טענות סרק ושלא בתום-לב. היא מגינה על יורש שיש לו טענה סבירה ובתום-לב. תפיסה מאוזנת זו מקדמת את רצונו האמיתי של המוריש. היא שוללת את זכותו של יורש התוקף את גמירת הדעת של רצון המצווה בטענות סרק. לעומת זאת, היא אינה שוללת את זכותו של יורש, המעלה טענה רצינית באשר לגמירת הדעת של המצווה עצמו, ובכך היא מאפשרת מתן ביטוי מלא לגמירת דעתו האמיתית. כיצד ניתן להגן על הפעלת תניית הסילוקין כנגד יורש פלוני, וזאת מנימוק של כיבוד רצון המצווה, שעה שאותו יורש מעלה לפני בית המשפט טענה רצינית כי המוריש רומה, או כי הופעלה עליו השפעה בלתי הוגנת? מהו האינטרס הציבורי בקיומה של תניית סילוקין, מקום שירש פלוני מתנגד לצוואה בטענה רצינית כי לא נתקיימו בה דרישות בצורה הקבועה בחוק הירושה? ודוק: טענה יכול שתהא רצינית, גם אם בית המשפט דחה אותה. סופו של דבר, המשפט אינו צבוע בצבעי שחור-לבן. טענות רבות הן לגיטימיות וטובות, והן נדחות בסופו של דבר על-ידי בית המשפט, שכן יש טענות לגיטימיות וטובות אחרות, המתגברות עליהן. הנה כי כן דעתי הינה, כי תניית הסילוקין תופסת, אך לא יינתן לה תוקף, מקום שהיורש מעלה בתום-לב טענת התנגדות שהיא סבירה בנסיבותיה "ראו גם: שאול שוחט, מנחם גולדברג ויחזקאל פלומין **דיני ירושה ועיזבון** 124 (מהדורה שישית מורחבת ומעודכנת תשס"ה – 2005, הוצאת סדך).

29. על יסוד הלכה זו יש לבחון האם ההתנגדות הוגשה בתום לב והאם היו למשיבה טעמים מבוססים להגשתה. הנטל להוכיח את "כשרותה" של ההתנגדות מוטל על כתפי המשיבה **ראו: עמ"ש (ת"א) 15807-09-16 י.ד. נ' ב.ש (5.11.2017) [פורסם בנבו]**.

30. עיון בהליך ההתנגדות מוביל למסקנה כי ההתנגדות לא הייתה מבוססת והיא לא התאפיינה בתום לב.

31. ההתנגדות התבססה כאמור על שלוש עילות:

חוסר כשירות - בעניין זה הוגשה חוות דעת ולפיה הסבירות שהמנוח היה כשיר לערוך צוואה גבוהה מהסבירות שהמנוח לא היה כשיר לערוך צוואה. העובדה שהמומחה פירט בפרק "סיכום ודיון" לחוות הדעת ניתוחים שעבר המנוח לא היה בה כדי לשנות ממסקנתו המקצועית של

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

- 1 המומחה. יש לזכור כי נוכח בקשת המשיבה למחוק את הליך ההתנגדות, המומחה לא נחקר על
2 ידה וחוות דעתו לא נסתרה **ראו: עמ"ש 19-03-1820 (12.5.2019) [פורסם בנבו] עמ"ש 50188-**
3 **17-02 (8.6.2018) [פורסם בנבו].**
4
5 זיוף הצוואה - **ברמ"ש (באר שבע) 10-06-17188 נ.א נ' ר.א (19.10.2010) [פורסם בנבו]**, ציין בית
6 המשפט כי עת המדובר בטענת זיוף יש למנות מומחה להשוואת כתבי יד **ראו גם: ה"פ (מחוזי**
7 **ת"א) 17-07-1896 ליכטנשטיין נ' לוי (21.11.2019) [פורסם בנבו]**. המשיבה לא עתרה למינוי
8 מומחה להשוואת כתבי יד במסגרת הליך ההתנגדות ובכך שמטה את הקרקע תחת רגלי הטענה.
9
10 השפעה בלתי הוגנת – במסגרת ההתנגדות המשיבה לא הצביעה במישור העובדתי על מבחני העזר
11 שנקבעו **בדנ"א 1516/95 מרום נ' היועמ"ש, פ"ד נב(2) 813** הנדרשים להוכחת טענה של השפעה
12 בלתי הוגנת. להפך, במסגרת ההתנגדות טענה המשיבה: **"תשומת הלב, כי הייתה זו המתנגדת**
13 **אשר הייתה לצד המנוח בכל רגע של משבר..." ראו: ס' 39 להתנגדות.** טענה זו צמצמה באופן
14 משמעותי את יכולת המשיבה להוכיח את הטענה בדבר ההשפעה הבלתי הוגנת שהופעלה על
15 המנוח לערוך את הצוואה.
16
17 32. לכך יש להוסיף את העובדה כי המשיבה ביקשה להפסיק את הליך ההתנגדות ערב דיון ההוכחות
18 ומשכך לא ברורה טענתה כי הליך ההתנגדות הופסק עקב גרירת הרגליים של ילדי המנוח.
19
20 33. בנסיבות אלה אני קובע כי ההתנגדות הוגשה ללא כל בסיס ושלא בתום לב ועל המשיבה "לשלם
21 מחיר" **ראו: ת"ע 16-03-37420 (26.6.2016) [פורסם בנבו]** אותו קבע המנוח בצוואתו בדמות של
22 ביטול הענקת הזכויות בהתאם לצוואה.
23
24 34. המשמעות המעשית של קביעה זו הינה כי בהתאם להוראת תניית הסילוקין בצוואה – המשיבה
25 לא תזכה בסך של 200,000 ₪ וסך זה יחולק בין יתר יורשי המנוח בחלקים שווים.
26
27 35. לאור התוצאה ובשים לב למתווה הדיוני בו התנהל הליך זה אשר בזכותו נחסכו משאבי הצדדים,
28 המשיבה תישא בהוצאות הבקשה בסך של 5,000 ₪.
29
30 36. המזכירות תסגור את התיק.
31
32 37. אני מתיר את פרסום פסק הדין לאחר השמטת פרטים מזהים.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

24 אוקטובר 2021

ת"ע 37049-07-21 פלוני נ' פלונית

1

2

ניתן היום, י"ח חשוון תשפ"ב, 24 אוקטובר 2021, בהעדר הצדדים.

3

פליקס גורודצקי, שופט

4

5

6

7